

HOLLANDA ÇALIŞMA ZİYARETİ
(22-23 Nisan 2010)

- Tarih** : 22/23 Nisan 2010
- Konu** : İç Kontrol Sistemi Uygulamaları ve Personel Yönetimi
- Finansman** : TAIEX
- Ziyaret Edilen Yerler** : 1. Adalet Bakanlığı
2. Yargı Konseyi
3. Den Haag Bölge Mahkemesi
- Katılımcılar** : 1. D. Murat CEVHER – Strateji Geliştirme Başkanı
2. Yaşar ŞİMŞEK – İç Denetim Başkanı
3. Hacı Ali AÇIKGÜL – SGB Tetkik Hâkimi
4. Mehmet ÇALIŞIR - SGB Tetkik Hâkimi

GİRİŞ

Bakanlığımızca 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu çerçevesinde 2009 yılı içerisinde kamu idarelerinde dikkate alınacak ilkeler ve standartların tespiti amacıyla iç kontrol eylem planı çalışmaları başlatılmıştır. Bu konu ile ilgili olarak birimlerden çeşitli düzeyde görevlilerin katılımı ile çalışma toplantıları yapılmış ve Taslak Eylem Planı hazırlanmıştır.

İç kontrol konusunda çalışmalar devam ederken konu hakkında yurt dışı uygulamalarının takip edilmesi ve tecrübelerin çalışmalara yansıtılması amacıyla 2009 yılı içerisinde TAIEX'e kısa süreli çalışma ziyareti başvurusunda bulunulmuş ve talebimiz kabul edilmiştir. Başvurumuzu olumlu yanıtlayan Hollanda makamları ile gerekli irtibatlar kurularak 22-23 Nisan 2010 tarihlerinde çalışma ziyareti gerçekleştirilmiştir.

Çalışma ziyareti kapsamında ilk gün ülkemizdeki HSYK'nın muadili olan Hollanda Yargı Konseyi ziyaret edilerek ilgili birim çalışanları ile görüşülmüş; ikinci gün ise Den Haag Bölge Mahkemesi ile Adalet Bakanlığı ziyaret edilerek toplantılar yapılmıştır.

1. Hollanda Adalet Sisteminin Gelişimi

Hollanda yargı sisteminde 1990-1996 yılları arasında önemli değişiklikler yapılmış ve 2002 yılından itibaren Yargı Konseyi kurularak çalışmalarına başlamıştır.

1990'a kadar 19 bölge adliyesi ve bunlara bağlı 65 tane küçük adliye, bir başsavcılık ve 5 tane de yüksek mahkeme bulunmaktaydı. Bunun yanı sıra 1990'a kadar Adalet Bakanlığı işletmeci olarak personel, bina ve bilgi işlem vs den tamamen sorumluyken, adliyeler yargılama kalitesi ve hakimlerden sorumluydu. Yardımcı personel Adalet Bakanlığının sorumluluğunda olup Bakan ise Parlamente'ye karşı sorumluydu.

İlk reform çalışmaları 1990'da başlamıştır. Bu tarihe kadar sosyal sigortalarla ilgili davalara özel bir kurul tarafından bakılırken, bunlar adli sisteme dahil edilmiş ve küçük bölge mahkemeleri tarafından bakılmaya başlanılmıştır. Reform çalışmaları sırasında hem Adalet Bakanlığı hem de diğer birimler tarafından yargı reformuna yönelik olarak farklı projeler yapıldı.

1998 de parlamento "21. yüzyılda yargı" adlı bir program için bir komisyon atamıştır. (Leemhuis komisyonu). Komisyon yardımcı personelin sorumluluğunun Adalet Bakanlığından alınarak adliyelere devredilmesini, yargı konseyi kurulmasını tavsiye ederek 5 temel hedef belirlemiştir. Bu hedefler;

- Alternatif uyuşmazlık çözüm yolları,
- Adalete erişimin kolaylaştırılması, (internet, harç, bilgilendirme vs.)
- Yargı birliği, örneğin hakimlerin verdiği kararların aynı standartlarda olması, karar veri bankalarına erişilmesi,
- Makul sürede yargılama ve davaların kısa bir sürede bitirilmesi,
- Yargı ve vatandaşın arasındaki uçurumun küçültülmesi. (örneğin yargının kalitesi adlı bir proje gerçekleştirildi.)

şeklindedir.

Aynı dönemde Adalet Bakanlığın projeleri :

- Yargı Konseyinin kurulması,
- Yargı için yeni usul yasalarının yürürlüğe konulması,
- Bakanlık için yeni görevler tanımlanması.

Yargının kendi projeleri ise :

- İnternet projesi, e-adalet ile bütün süreçlerin vatandaşa sunulması,
- Kalite, yargının kalite yönetiminin oluşturulmasıydı.

Bütün bunların sonucunda 2002 de yargı reformu çalışmaları tamamlanarak Yargı Konseyi kurulmuştur. Hollanda Yargı Konseyi 5 üyeden oluşmaktadır. Üyelerin üçü hakimler arasından, ikisi ise yargı mensupları dışından işletmeci, iktisatçılar arasından Adalet Bakanının önerisi üzerine Kral tarafından 6 yıllığına atanmaktadır.

Günümüzde Hollanda da;

- 19 adliye,
- 5 istinaf,
- 1 yüksek mahkeme bulunmaktadır.

Anayasa mahkemesi ise yoktur.

Devlete karşı açılan davaların da bir Kurulu vardır. Öncelikle herkes adliyeye başvurmakta, itiraz durumunda ise;

- Sosyal sigortalarla ilgi davalar, Sosyal Sigortalar Kuruluna,
- Diğer davalar ise Danıştay'a gitmektedir.

Şirketler arasındaki davalar için de bir Kurul bulunmaktadır. (Road von State) Bunların normal adliyelerle birleştirilmesi önerilmiş ancak halen gerçekleştirilememiştir. Bu Kurulun parlamentoya karşı bir danışmanlık yönü de bulunmakta olup, idari davalarda da en üst temyiz merciidir.

Avrupa Komisyonu da bu Kurulu tenkit etmektedir. Zira yasama organına danışmanlık ile yargılama görevinin birleşemeyeceği düşünülmektedir. Adalet Bakanlığı da bu Kurulun yargıya ilişkin görevlerinin genel mahkemelere devredilmesini istemekte ancak bu Kurul karşı çıkarak yargı görevini bırakmak istememektedir.

2. Adalet Bakanlığının Görevleri:

- Yargılama hizmetlerinin kalitesinin denetimi,
- Savcılık kurumunun sevk ve idaresi,
- İcra, Noter daireleri gibi adalet dairelerinin işleyişini koordine etme,
- Yeni yasa hazırlanması,
- Yargının uluslararası ilişkilerinin organize edilmesi gibi görevleri bulunmaktadır.

Hollanda da Konsey'in ve adliyelerin finansal denetimleri mali müşavirlik şirketleri, adalet hizmetlerinin etkinliği ise bağımsız denetim firmaları tarafından denetlenmektedir. Yargının yıllık planı ve özel sektör tarafından yapılan denetim raporu, Konsey tarafından Bakanlığa, Bakanlık tarafından da Parlamento'ya sunulmaktadır. Bu şekilde Bakanlık kendisini Parlamento'ya karşı korumuş olmaktadır.

Parlamento Bakan'dan bir bilgi talep ederse, Konsey bu bilgiyi vermek zorundadır. Bu konu ister genel bir konu olsun, ister davalarla ilgili bir konu olsun farketmez. Bakanlığın Konseye karşı doğrudan bir yaptırım bulunmamakla birlikte genel talimat (zorlayıcı rica) vererek zorlama yetkisi mevcuttur.

Bakan, Konsey'in personel ve mali yönetimle ilgili aldığı her türlü kararı veto yetkisine sahiptir. Konsey'in aldığı kararlar genellikle doğrudan yürürlüğe girmekte ancak bütçe ile ilgili kararları Bakanlığın onayı ile uygulamaya konulmaktadır.

Yargı pahalı bir enstrüman olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle vatandaşlar öncelikle arabuluculara başvurmaya teşvik edilmektedir. (en düşük yargı harcı 90, en yüksek yargı harcı ise 450 EURO'dur). Bir dava hakime gelmeden önce sonuçlandırılmaya çalışılıyor. Örneğin savcıya belli bir miktara kadar ceza verme yetkisi tanınmaktadır. Ancak vatandaş daima hakime gidebilmektedir.

Yargı Alanında Yeni Gelişmeler:

- Vatandaşların internet yoluyla dava ve kararlara erişimi,

- Hakimın kararlarını medya aracılığı ile açıklaması,
- Hakimlerin kararlarını vatandaşların anlayacağı bir dilde yazmaları ve standart karar şablonları oluşturulmasının hedeflendiği, bu amaçla PROMIS isimli projenin geliştirildiği ifade edilmiştir.

3. Yargı Konseyi

Genel Bilgiler:

Hollanda Yargı Konseyi 5 üyeden oluşmaktadır. Üyelerin üçü hakimler arasından, ikisi ise yargı mensupları dışından işletmeci, iktisatçılar arasından atanmaktadır. Üyelerin tamamı Adalet Bakanının önerisi üzerine Kral tarafından 6 yıllığına atanmaktadır. Üyeler aynı görev için yeniden atanabilirler.

2010 yılı Hollanda toplam bütçesi 272 milyar EURO, Adalet Bakanlığının bütçesi ise 6 milyar EURO dur. Bu miktarın 900 milyon EURO'su ise Yargı Konseyinin bütçesini oluşturmaktadır. Yargı bütçesinin genel bütçe içerisindeki oranı %0,3 tür. (Adalet Bakanlığının bütçesi hariç) Cezaevleri için ayrılan bütçe yargı bütçesi dışındadır.

Yargı bütçesinin % 80'i adliyelerin ihtiyaçları için harcanmaktadır. Bağımsız bir bütçedir. Bütçenin büyük bir çoğunluğu personel giderlerine harcanmakta, binalar için de buradan harcama yapılmaktadır. Kalan % 20 lik kısım ise merkezi bir kalem halinde harcanmaktadır. Eğitim, bilgi ve iletişim gibi giderler bu kalemden karşılanmaktadır. Konseyin harcamaları da bu merkezi kaleme dahildir.

Hollanda geneli 26 adet hukuk bölgesine ayrılmış olup, Ülkede toplam 19 adliye bulunmaktadır. Temyiz davalarının görüldüğü 5 tane yüksek mahkeme (istinaf), 1 tane Yargıtay, iki tane de kolej (eğitim birimi) vardır.

Hollanda genelinde yıllık 1.900.000 dava görülmektedir. Bu davaların büyük bir bölümü bölge (istinaf) mahkemeleri tarafından yapılan yargılamalardır. (% 65) Ancak nitelik bakımından (iş süreçleri) ise bölge mahkemelerinin ağırlığı % 19 dur. Özel hukuk davalarının nitelik bakımından ağırlığı ise % 35 dir. Bu oranlardan da anlaşılacağı üzere bölge mahkemelerinde dava sayısı fazla olmasına rağmen, özel hukuk davaları daha yoğun ve nitelikli (dava maliyeti bakımından) davalardır.

Hollanda genelinde 2176 hâkim ve 6529 yardımcı personel görev yapmaktadır.

Bütçe:

Maliye Bakanlığının bütçenin hazırlanması ve harcanması sürecinde herhangi bir etkisi olmadığı, Yargı bütçesinin hükümet kurulurken yapılan pazarlıklarla belirlendiği ve hükümet süresince bu oranlara bağlı kaldığı belirtilmektedir.

Bütçenin nasıl hazırlanacağı yasalarla belirlenmiş olup, bütçenin içeriği ve bütçe tertipleri ile hangi ödeneğin nereye harcanacağını tamamen Konsey belirlemektedir.

Konseyin ve yargı bütçesinin yerinde kullanılıp kullanılmadığını, verilen bütçe karşılığında yeterli yargı hizmeti verilir verilmediğini devlet kurumları değil, özel sektör niteliğindeki mali müşavirler denetlemekte tamamen özel sektör mantığıyla hareket edilmektedir. Personelin yeterliliği ve performansını ise kurum (adliye) kendisi denetlemektedir.

Dava maliyeti hesaplanırken dikkate alınan hususlar şu şekildedir :

- % 67 si hakimin ayırdığı emek ve zaman (lamicie sistemi ile hesaplanıyor)
- Personel emeği ile,
- Bina elektrik vs. masraflar ele alınarak hesaplanıyor.

Bütçe, çıkarılan dava maliyetleri üzerinden hesaplanan birim fiyatlar temel alınarak hesaplanıyor. Konsey Adalet Bakanlığı ile bütçe pazarlığı yaparken, hangi sektörlerde hizmet vereceğini belirliyor. Bu kapsamda 11 adet ürün grubu (dava türü) belirlenmiş ve her bir davanın maliyeti, kendi özellikleri dikkate alınarak tespit edilmiştir. Bu ürün grupları şu şekilde belirlenmiştir:

İlk derece davaları

- özel hukuk,
- ceza hukuku,
- idari davalar,
- yabancılar hukuku,
- vergi davaları,
- bölge davaları,

Temyiz davaları

- özel hukuk,

- ceza,
- vergi davaları,

İki adet de kolej (eğitim birimi) bulunmaktadır.

Her bir dava için bir süreç belirlenmiş ve farklı alt girdileri bulunmaktadır. Buna göre de her bir davanın ayrı bir fiyatı-maliyeti bulunmaktadır. Bu alt girdiler birleştirilerek her ürün grubu için entegre bir fiyat belirlenip, pazarlık için Adalet Bakanlığına sunulmaktadır. Ürün grupları için belirlenen entegre fiyatlar her üç yılda bir yeniden gözden geçirilmektedir.

Davaların ortak maliyetleri ise;

- personel giderleri,
- Bina gideri
- Diğer sabit giderlerdir.

Sabit olmayan giderleri belirlemek zor olup görecelidir. Bu nedenle entegre bir sistem uygulanıyor. Bir dava için bir memurun harcadığı gerçek zaman hesaplanmaya çalışılmaktadır.(ne kadar çok memur muhatap oluyorsa fiyat da o kadar çok artacaktır)

Binaların kira giderlerinde ise bir esneklik sağlanmakta, hükümet ile yapılan pazarlıklarda kira giderleri sabit olarak alınmaktadır.

Bir hakimin yaptığı giderlerden olan;

- ilan tebligatlar (özel basında yapılır)
- tercüman
- bilirkişi
- keşif vb.

masrafları da dava maliyetine dahil ediliyor ve pazarlıkta dikkate alınmıyor. Bunların ayrı bir kaleme sunulmasının nedeni, yargılama faaliyetlerinin bağımsızlığından dolayıdır.

Adliyeler/daireler arası fiyatların paylaşımı;

Bütün adliyeler ürün grubu üzerinden bütçeden paylarını alırlar. Daha sonra bir değerlendirme yapılır. Bilanço da ayrıca yedek bir rezerv (yedek akçe) vardır. Bu yedek akçe daha önceleri hiç

kullanılmazken, son iki yılda kriz nedeniyle kullanılmaya başlanmıştır.

Bütçelerinde yıllık % 3'e kadar olan harcanmayan miktarları tutabiliyorlar. % 5 ten fazlasını ise Bakanlığa gönderiyorlar.

Bütçenin hazırlanma süreci

Her yılın Mayıs ayında bir sonraki yıla ilişkin bütçe rakamlarını içeren teklif mektubu Konsey tarafından hazırlanarak Adliye başkanlarına gönderilir.(tahmini bütçe planı) Bu bir çerçeve metindir.

Bu çerçeve taslağa binaen Adliye Başkanları Ekim ayında bir yıllık tahmini plan (proje) hazırlayarak Konseye sunarlar. Bu planda yıllık ne kadar dava görüleceği de belirtilir.

Adliyeler konseye yılda iki defa rapor sunmaktadırlar. Bunlardan ilki 8. ayın sonunda, diğeri ise yıl sonunda sunulur.

Konseyle adliye arasındaki pazarlıklar sadece bütçe rakamları üzerinden yapılmıyor. İşleyişe yönelik de kalite anlaşmaları yapılıyor. Bu anlaşmalarda;

- bakılacak dosya sayısı,
- davaların uzun sürmemesi,
- personelin eğitimi,
- kalite göstergeleri,
- idari anlaşmalar,
- adliyelerin 4 yıl içinde hangi stratejik hedefleri gerçekleştirmek istediklerine yönelik olarak çalışma istemektedirler. (stratejik plan dayanaklardan birisidir. Bu daha çok genel politikalar açısından bir argümandır.)

Hakimler vatandaşa baştan savma cevap veremezler, işin gerektirdiği nitelikte vatandaşla ilgilenmelidirler. Bunun denetimi çeşitli yollarla yapılmaktadır.

- zaman zaman konsey tarafından davalar teker teker incelenmektedir.
- Ayrıca kamuoyu denetimi de etkili bir şekilde işlemektedir. Hakimin dosyayı incelememesi durumunda vatandaşlar tarafından bu durum yetkili mercilere iletilir.

Bu nedenle hizmet kalitesi üzerinde de anlaşmalar yapılır.

Konseyin adliyelerle görüşmesi:

Konsey yılda en az üç defa adliye yönetim kurulu ile görüşür. (Adliye yönetim kurulu adliye başkanı ile alt bölüm başkanlarından oluşmakta olup 7 kişidir ve adliye bu kurul tarafından yönetilir.) Bu görüşmelerde sadece idari konular görüşülür.

- ilk toplantı bahar aylarında gerçekleştirilir ve geçen yılın değerlendirmesi yapılır.
- 2. toplantı yazdan önce yapılır. Bu toplantının her hangi bir özelliği yoktur. O dönemde güncel konular görüşülür.
- 3. toplantı geleceğe yönelik bir toplantıdır ve gelecek yıla ilişkin plan görüşülür.

Adliyelerin iç işlerine Konsey karışmamakta ve yargının verdiği kararların içeriğini değerlendirememektedir. Adliyeler tam bir özel sektör mantığı ile yönetildiği için iflas bile edebiliyor ancak bu durumda Konsey yedek akçeden destek vermektedir.

Kendi bakış açılarıyla sistemin güçlü ve zayıf yönleri:

Sistemin verimli ve etkili çalışmaya yönelik oluşturulması ve dava fiyatlarının sabit olması Adliyelere rahatlık sağladığından sistemin güçlü yanı olarak görülmekte,

Buna karşın,

- Adalet Bakanlığının Konsey'e yönelik bir bütçe zorunluluğunun olmaması, anında bütçeyi kesebilmesi,
- Adliyelerin ihtiyaçlarını fazla göstererek bütçeden fazla pay alanlar olması, (bunun yaptırımını olarak bir sonraki bütçe döneminde adliye tahmini bütçe ihtiyacını iletğinde Konsey de onlara bu teklifini realize etmesini istiyor ve böylece daha çok yazışma yapılıyor)

İse sistemin zayıf yanları olarak ifade edilmiştir.

4. Etik Kurallar

Hollanda'da yolsuzluğu önlemeye yönelik genel ve kapsayıcı düzenlemeler olmayıp, Yargının yasama ve yürütmeye karşı bağımsızlığını korumak için bazı düzenlemeler vardır. Bu düzenlemeler

hakimlerin bağımsızlığını korumak için getirilmiştir. Atama, nakil, terfi ve disiplin cezaları gibi konuları teminet altına alan, hakimlerin rahat çalışmalarına yönelik düzenlemeler getirilmiştir.

Bağımsızlık ve zorunlu çalışmaya yönelik olarak bir kanun bulunmamaktadır. Ancak hakimler derneği ile adliye başkanları arasında yapılmış bir yönerge bulunmaktadır. Bu yönergeler hakimlerin kendi kendisini test etmesine yönelik olarak rehber/klavuz niteliğindedir. Uyma zorunluluğu yoktur. Bunlar aynı zamanda hakimler için bir tutanaktır. Diğer taraftan bu rehber/klavuzlar, topluma da bir kontrol mekanizması sağlamaktadır. Toplumun kendisini ve taleplerini de bu ilkelere göre gözden geçirebilmektedir. Bu yönergeler;

- 2004 yılında yapılan yönerge sadece hakimlere yönelik,
- 2009 yılında yapılan yönerge ise yargıda çalışanların tümünü kapsamaktadır.

Bangolar yargı etiği kuralları da, yönergelerden birisidir.

Anayasanın 116. maddesinde mahkemelerin görevi belirlenmiştir. 117. maddesi uyarınca hakimler ömür boyu atanırlar. 70 yaşında emekli olurlar. Savcılar ise 65 yaşında emekli oluyorlar. Hakimler ve savcılar kraliyet kararıyla atanıyorlar. İşten uzaklaştırılma, çıkarılma ve diğer tedbirler ise yasal olarak düzenleniyor.

Hollanda'da orta düzeydeki bir hakim ayda 6.500 EURO, mahkeme başkanları ise 10.000 EURO ve üzeri maaş almaktadır. Personel maaşları ise bu miktarın yaklaşık % 50'si civarındadır.

Her adliyenin kendi personeline yönelik olarak bir dahili şikayet süreci olmak zorundadır. Ayrıca adliyelerde broşürler vardır. Bunlarla vatandaşlara da yol gösterilir.

Bağımsız bir kuruma sık sık yargıya güven anketi yaptırılmaktadır. Anket sonuçları düşük çıktığı takdirde hakimler üzerinde baskı oluşturuluyor ve büyük sıkıntılar yaşanıyor. Yargının genel notu 10 üzerinden 7.5 - 8 civarındadır.

Adliyelerde yönetim kurulu, yönetimi geliştirme dairesi ve personel kurulu (50 den fazla personel çalıştıran şirketlerin personel kurulu vardır ve yönetim kurulunda söz hakkı vardır.) gibi kurulları bulunmakta olup, adliyelerin yönetimi, işleyişi, personelin ve hakimlerin alınması gibi tüm işlemler bu kurullar tarafından yerine getirilmektedir.

5. Adliyelerin İşleyişi

Bölge Mahkemesi beş alt bölümden oluşmaktadır.

- Ceza bölümü
- İdari Yargı
- Aile ve çocuk davaları
- Özel Hukuk
- Alt bölge mahkemesi

Den Haag Bölge adliyesinde 950 kişi çalışıyor. 225 kişi özel hukuk bölümünde çalışmakta olup bunlardan 25 i hakimdir. Tüm Hollanda'da 62 bölüm olup Den Haag'da 5 bölüm bulunmaktadır.

Den Haag'daki toplam dava sayısı 210.000 olup bunların 138.000 hukuk davasıdır.

Den Haag bölge mahkemesinin bütçesi 71.000.000 EURO olup hukuk davalarının bütçesi ise 48.000.000 EURO'dur.

Özel hukuk davalarına tek hakim tarafından bakılmaktadır. Özel hukuk davaları,

- kira,
- işçi-işveren uyuşmazlıkları,
- miktarı 5.000 Euro nun altındaki uyuşmazlıklardır.

Dava açmada avukat tutma zorunluluğu yoktur. Yakın bir gelecekte 5.000 Euro luk sınır 25.000 e yükseltilecek ve Den Haag bölge mahkemesine bağlı 5 yerdeki mahkeme de kapatılacaktır.

Kira ve iş davaları ortalama 16 haftada sonuçlandırılmaktadır. Adliyelerdeki bilişim uzmanları aracılığıyla davalardaki olağanüstü gecikme ve uzamalar izlenmektedir.

Eskiden 43 adliye bulunmakta iken şu an 19 adliye mevcuttur. Yakın gelecekte 10 adliyeye düşürülmesi planlanmaktadır. Bu kapsamda adliye yönetiminde de yeni bir değişiklik yapılması ön görülmektedir. Adliye Yönetim Kurulundan hakimlerin çıkarılması ve profesyonel yöneticilere devredilmesi düşünülmektedir. Adliye Yönetim Kurulunun sayısı 3 e indirilecek, biri adliye başkanı, ikisi ise profesyonel yöneticiden oluşturulacaktır.

Beş bölgede ise istinaf mahkemesi vardır. (Den haag, Amsterdam, Lecuwarden, Arnhem, Den Bosch)

Bir davanın ne kadar süreceğine ilişkin standartlar konsey tarafından belirlenmektedir. Yargılama sürecinin kalitesinin ölçülmesi amacıyla 4 yılda bir tüm adliyelerde memnuniyet anketleri yapılmaktadır.

- Vatandaşlar (davacı, davalı),
- Avukatlar,
- İcra memurlarına,

yönelik anketler yapılmaktadır. Bu anketlerde; mahkeme yönetimi, hukuk uzmanı ve icra sisteminin işleyişiyle ilgili sorular yöneltilmektedir. Personel arasındaki araştırmalar farklı bir yılda, vatandaşlar, avukatlar ve icra memurlarına yönelik anketler farklı yıllarda yapılmakta olup dört yılda bir anket sonuçları yayınlanmaktadır.

Anketler, bünyesinde emekli hakimlerin de çalıştığı özel araştırma şirketlerine yaptırılmaktadır. Bütün adliyeler için aynı anketler uygulanmaktadır. Bu anketler dört yılda bir yapılmaktadır. İlk anket 12 yıl önce yapılmış olup bu güne kadar üç defa anket yapılmıştır.

Hollanda da icra memurları tam memur olmayıp, adliye dışında Bakanlıktan alınan lisansla bir nevi özel bir şirket gibi çalışmaktadır. Meslek örgütlerinin yaptırımları vardır.

2002 den önce adliyeler Adalet Bakanlığının kontrolündeydi. 2002 den itibaren ise Bölge Adliyeleri altında birleştirilmiş ve süreç standartlarını çıkarmışlardır. Süreç standartları bazen kanunlarda bazen de Konsey tarafından gönderilen yıllık mektuplarda belirlenmektedir.

Adliye başkanını Konsey ve Adalet Bakanlığının önerisi ile Kraliçe atamaktadır. Adliye başkanı adayı konsey aracılığı ile Bakana sunulmakta ve Bakan Kraliçeye teklif etmekte olup, kraliyet kararı ile atanmaktadır.

Hakimlerin işe alım süreçleri Konsey tarafından yapılan iş ilanı ile başlamaktadır. Konsey'e başvuru yapıldıktan sonra Konsey başvuruyu ilgili adliyeye göndermektedir. Adliyenin kurullarında gerekli testler ve değerlendirmeler yapıldıktan sonra ataması yapılmaktadır.

Adliyelerin Adalet Bakanlığı ile bağlantısı olmayıp tek bağlantısı Konsey iledir. Adliyelerin dış ilişkileri tamamen Konsey tarafından belirlenmekte olup malzeme alınacak yerler dahi Konsey tarafından belirlenmektedir.

Süreç Standartları belirlemeye 2000 yılında kendi kendilerine başlanmış olup yılda bir defa özel şirket tarafından süreçlerin işleyişine ilişkin denetim yapılmaktadır. Buna göre de sistemlerini

gözden geçirmektedirler. Den Haag mahkemesi ISO standartlarına tabi olmayı kendisi talep etmiştir. Diğer mahkemeler ise ISO standartlarına tabi olmamıştır.

Adliyelerdeki her türlü süreç (hakim işlemleri dahil) 1 ve 3 yıllık periyotlarda özel denetim firmalarının iç denetçilerince denetlenmektedir.

Yapılan denetimler sonucu ciddi bir sorun ile karşılaşıldığında ilgiliye 6 ay süre verilmekte ve giderilmesi istenilmektedir. Sorunun giderilip giderilmediği tekrar denetlenmektedir.

Dört ayda bir Konsey ile toplanılmakta ve bütün hususlar değerlendirilmektedir. En başarılı adliye ve puanlar belirlenmektedir. Üst üste başarısızlık durumunda başkan görevden alınabilmektedir. Ancak öncelikle sorunu aşma yöntemleri konusunda öneriler geliştirilmektedir.

Özel hukuk bölümündeki 9.000 dava 23 hakim tarafından görülmektedir. Bir hakim haftada 2 defa duruşma yapmakta ve diğer zamanlarda dosyalara hazırlık yapmaktadır. Her hafta gelen dava mutlaka görülür. Tevzi bilgisayar aracılığı ile yapılmaktadır. Kararları genel olarak katipler yazmaktadır. Ancak çok karmaşık olanları hakimler yazmaktadır. Davaya göre hakim ile katip arasında uzman çalıştırılabilmektedir.

Mahkeme bütçesinden yapılan harcamalar banka hesapları kullanılarak yapılıyor ve herhangi nakit akışı bulunmamaktadır. Personel maaşları ise İçişleri Bakanlığı tarafından ödenmekte olup bunların miktarı yargı bütçesi içinde görülmektedir.

Bize tavsiyeleri

- Bütün görevlerin belgelenmesi,
- Personelin görevinin belirlenmesi,
- Süreçler tanımlanırken ilgili personele de sorulması,
- Hakimin görevinin iyi tespit edilmesi,
- Herbir sürecin süresinin belirlenmesi,
- Bu adımlar belirlendikten sonra dava süreçleri belirlenmeli ve hakimler de böylece kendilerini denetleyebilecek duruma gelebilecektir. Dolayısıyla sorumlulukta paylaşılmış olacaktır.
- Hakimin verdiği karar başka bir hakim tarafından da okunmalıdır.
- Yapılan bir işle ilgili olarak konu ile hiç ilgisi olmayan kişilerle gönüllü olarak fikir alışverişinde bulunulmalı ve katkıda bulunulması sağlanmalıdır.

- Hakimler ve diğer personel için yılda belirli bir saat (en az 30 saat gibi) zorunlu eğitim şartı konulabilir.

6. Sonuç ve Öneriler:

Hollanda adalet sisteminin tanınması amacıyla yapılan ziyarette çok yakın ilgiyle karşılaşılmış, genel olarak sorduğumuz tüm sorulara içtenlikle cevap verilmiştir. Adliye ziyareti sırasında sistemin işleyişine ilişkin çok sayıda doküman alınmış, ancak söz konusu dokümanlar Flamanca olduğu için TAEİX'den tercüme konusunda yardım istenilmiştir.

Ziyaret sırasında 2 gün toplantılar yapılarak Hollanda adalet sisteminin işleyişi tanınmaya çalışılmıştır. Görüşmelerin tercüman aracılığıyla yapıldığı da dikkate alındığında bu sürenin oldukça kısa bir süre olduğu anlaşılmış ancak iç kontrol uygulamaları konusunda yeterli bilgi edinilmiştir.

Adalet, insanlığın ortak sorunu/derdi olup, her ülke kendi toplumsal yapısı, tarihi birikimi ve iç dinamiklerine göre bir sistem geliştirmektedir. Hollanda büyük tartışmalar sonucunda 2002 yılı itibariyle yargı reformunu büyük ölçüde gerçekleştirmiş ve sistemini oturtturarak kamuoyu nezdinde yargıya güveni sağlamıştır. Ancak sistemin iyileştirilmesi çalışmaları halen devam etmektedir.

Hollandalılar sadece yargı kurumlarıyla ilgili reform yapmakla yetinmemiş, yargının işleyişini de standartlara bağlayarak reformun yerleşmesini sağlamışlardır. Bu kapsamda özellikle:

- dava maliyetinin hesaplanması sistemi geliştirerek performans esaslı bütçeleme anlayışını yerleştirmişler, (Dosya sayısı (p) x dava maliyeti (q) = Bütçe)
- mahkemelerin ve diğer yargı kurumlarının özel sektör mantığıyla çalışan mali müşavirlik şirketlerince denetlenmesini sağlamışlar,
- düzenli olarak (4 yılda bir) kamuoyu araştırmaları yaparak yargıya olan güveni ölçülmekte ve halkın talepleri kayıt altına alarak sistemin iyileştirilmesi sağlanmaktadır.

Ülkemizde de son yıllarda yargı adına devrim niteliğinde değişim çalışmaları yapılmaktadır. Ancak bu değişimin yargının işleyişini iyileştirecek adımlarla desteklenmesi gerekmektedir. Bu kapsamda mevcut yargı sistemimiz ve uygulamalarımız dikkate alınarak;

- 5018 sayılı Kanunla öngörülen ancak halen tam olarak uygulanamayan performans

esaslı bütçeleme sisteminin, dava maliyeti hesaplama sistemine benzer bir çalışmayla uygulamaya geçirilmesi

- Adliyelerde ve Bakanlıkta çalışan tüm personelin iş tanımının net bir şekilde saptanarak iş akış süreçlerinin ve bu süreçlerin zaman periyotlarının belirlenmesi,
- HSYK'nın yapısının değişmesi halinde buna paralel olarak yargının işleyişine standartlar getirmek amacıyla dava süreçleri standart olarak belirlenip, buna göre hem yargıda standardizasyonun sağlanması, hem de hakim ve savcılarının performansının daha objektif olarak ölçülmesi,
- Adliye bütçelerinin bizzat adliyeler tarafından çalışılarak, Bakanlığa öneri getirmeleri şeklinde belirlenmesi,
- İç Kontrol Eylem Planının kabul edilmesi ile öncelikle Bakanlık içinde uygulamasının başlaması,
- Adalet Komisyonlarının daha etkin hale getirilerek adliye bütçelerinin Komisyon tarafından yönetilmesinin, Komisyonda mali işleri takip edecek profesyonel işletmeci istihdam edilmesi,
- Özellikle Bakanlık birimlerinde iş akış süreçleri ve görev tanımları yapıldıktan sonra İç Denetim Birimi Başkanlığının etkin olarak sürece dahil edilerek, iç kontrol sisteminin iyileştirilmesi noktasında öneriler geliştirilmesi,
- Bu çalışmaları pratiğe geçirmek amacıyla yapılacak bir proje kapsamında pilot bölgelerde söz konusu uygulamaların gerçekleştirilmesi ve başarılı olduğu takdirde ülke çapında yaygınlaştırılması,

gibi tedbirlerin alınmasının faydalı olabileceği değerlendirilmektedir.